Hallituksen esitys elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Talousvaliokunnan kuuleminen 14.4.2026

Taustaa

- Esityksellä toteutetaan osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitetta alkutuottajan aseman ja koko elintarvikeketjun tasapainon kehittymisestä nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan
- Taustalla Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraportti

Esityksen tavoite

- **Esityksen tavoitteena on edistää elintarvikemarkkinan toimivuutta parantamalla heikomman osapuolen suojaa elintarvikemarkkinalla sekä erityisesti maataloustuotteita ja elintarvikkeita myyvän tavarantoimittajan asemaa sopimuskumppanina**
- **Parantaa myös ruokaturvaa osana huoltovarmuutta**

Ehdotettavat muutokset

- Lisätään ostajan oman tuotemerkin suosimisen kielto
- Vahvistetaan tavarantoimittajien liiketoimintaa koskevien tietojen suojaa
- Lisätään säännös velvollisuudesta neuvotella sopimuksesta uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta
- Kielletään neuvotteluvoiman väärinkäyttö
- Lisätään kaupallisten kostotoimien kieltoon niin sanottu kosto-olettama

Yhteiskunnallisesta tarpeesta

- Elintarvikeketju ei ole pystynyt ylläpitämään maatalouden kannattavuutta

- Elintarvikemarkkinalain säätämisestä ja sen aikaisemmista muutoksista huolimatta maatalouden yrittäjätulo on laskenut koko 2000-luvun ajan
- Sääntely kohdistuu ostajiin, joiden liikevaihto on vähintään 2 miljoonaa euroa
- Usein ostaja on määräävässä markkina-asemassa oleva päivittäistavarakaupan yritys

Poikkeuksellisten olosuhteiden vaikutuksesta

- **Lisätään lakiin uusi 3 a § Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta**: Säädetään velvollisuudesta aloittaa neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta sopimuksen muuttamiseksi. Tarkoituksena helpottaa pitkissä sopimuksissa heikomman osapuolen asemaa (pitkät hinnoittelujaksot, saatavuusongelmat). Valtuutettu voi edistää neuvotteluja.

Neuvotteluvoiman väärinkäytön kielto

- **Lisätään lakiin uusi 4 a § Neuvotteluvoiman väärinkäyttö**: Ostaja ei saa käyttää neuvotteluvoimaltaan merkittävästi heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuutonta sopimusehtoa. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut vastaavat seikat
- Ei sovelleta yksittäisen tavarantoimittaja ja ostajan väliseen sopimukseen eikä vastikkeen määrään
- Valtuutettu voisi näin puuttua nykyistä tehokkaammin sellaisiin heikomman osapuolen kannalta haitallisiin sopimusehtoihin ja kauppatapoihin, joita ei ole nimenomaisesti kielletty elintarvikemarkkinalain tietyllä pykälällä

Kielto edellyttää tiettyjä tietoja

- Kielletään ostajaa edellyttämästä tavarantoimittajalta tietoja reseptiikasta, teknisistä ohjeista, kustannusrakenteesta tai tuotantotavoista, jos ne eivät ole tarpeen sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tai sääntelyn vaatimusten täyttämiseksi
- Tuotantotapoja koskevia tietoja voi edellyttää, jos ostaja on sitoutunut tiettyyn tuotantotapaan
- Tarkoituksena parantaa tavarantoimittajan liiketoimintaa koskevien tietojen suojaa, ehkäistä tarpeettomista tietopyynnöistä aiheutuvaa kustannustaakkaa ja kannustaa tuotekehitykseen

Ostajan oman tuotemerkin suosimisen kielto

- Tarkoituksena suojella heikommassa asemassa olevaa tavarantoimittajaa ostajan kaksoisroolilta, kun ostajan omalla tuotemerkillä myytävät tuotteet kilpailevat ostajan tuotevalikoimassa tavarantoimittajalta ostettujen tuotteiden kanssa
- Ostajan on otettava toiminnassaan huomioon edellä tarkoitetun tavarantoimittajan edut
- Kielletään tavarantoimittajan toimitussopimuksen kytkeminen siihen, että tämä valmistaa ostajalle myös PL-tuotetta tai toimittaa tuotteita myytäväksi PL-tuotteena

Mitä PL-§ ei tarkoita ?

- PL-tuotteiden myynti ja valmistus on edelleen täysin sallittua; kuluttaja saa PL-tuotteita myös jatkossa
- PL-tuotteiden määrää valikoimissa ei rajoiteta; ei prosenttirajoja tai tuoteryhmäkohtaisia kattoja
- Kyse ei ole hintasääntelystä; kilpailu vaikuttaa siihen nousevatko hinnat
- PL-valikoiman kehittämiselle ei aseteta esteitä: Kauppa saa edelleen lanseerata uusia PL-tuotteita, kilpailla hinnalla ja innovoida valmistajien kanssa

Kielto koskee vain epäreiluja menettelyjä suhteessa tavarantoimittajiin

Kosto-olettamasta

- Jos elintarvikemarkkinavaltuutettu tai tuomioistuin voi asiaa käsiteltäessä esitettyjen seikkojen perusteella olettaa, että ostaja on toteuttanut tai uhannut toteuttaa kaupallisia kostotoimia, ostajan on kumotakseen tämän oletuksen osoitettava, että ostaja ei ole rikkonut 1 momentissa tarkoitettua kaupallisten kostotoimien kieltoa
- Kosto-olettamaa ei sovelleta julkisen varoituksen antamiseen tai seuraamusmaksun määräämiseen

Vaikutukset alkutuottajien asemaan

- Alkutuottajien asemaa esitys parantaa suhteessa kauppaan ja teollisuuteen, muun muassa kieltämällä kohtuuttomat sopimusehdot
- Esityksessä parannetaan alkutuottajien kustannusrakennetta ja tuotantotapoja koskevien tietojen suojaa, mikä hillitsee alkutuottajan kustannuksia ja vahvistaa neuvotteluasemaa
- Tuottajien asemaa parantaa myös mahdollisuus neuvotella sopimusehdoista uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden tilanteessa
- Kokonaisuutena esityksellä on myönteinen vaikutus alkutuottajien asemaan, kannattavuuteen ja investointihalukkuuteen

Vaikutukset elintarviketeollisuuteen ja kauppaan

- Elintarviketeollisuuteen vaikutukset ovat kahdensuuntaisia; toisaalta ostajana suhteessa alkutuottajiin ja toisaalta tavarantoimittajana suhteessa kauppaa
- Kaupan arvioidaan hyötyvän hyvin toimivasta elintarvikeketjusta. Toisaalta uusi sääntely voi lisätä hallinnollisia kustannuksia, mutta ne ovat hyvin hallittavissa